

Dimitrij
Rupel

Gledališki direktor*

Še prejšnji teden so nam — nekaj legev (legua = 1 ura in 8 minut) stran od tega kraja — pripeljali odlikovanja njegovega cesarskega veličanstva za zasluge in hrabrost v boju zoper revolucionarje; in že — nekaterim od nas, bivšim bojevnikom Maksimilijanove vojske — podeljujejo nove medalje. Tokrat so obeski tanjši, lažji in manj bleščeči: znamenje mladosti in površnosti Juarezovega

režima. Cesar je postal okupator in samozvanec, zločinske tolpe so postale revolucionarna armada. Nekaj korakov daleč od glavne ceste, ki vodi v Queretaro, je globel: dve noči nazaj se je lesketala od odvrženih cesarskih odlikovanj, činov, epolet in vsakršnih insignij propadle vladavine. Ko sem se ji približal (uganete lahko, da sem tudi jaz sklenil izvršiti preobrazbo, ki jo je zahteval zgodovinski trenutek in samoohranitveni nagon, povezan z željo nemotenega prehoda čez sovražno ozemlje in čim manj opaznega vkrcanja na ladjo, ki bi bila namenjena na vzhod), je bila okolica prazna in pusta: v daljavi je medlo utripalo nesrečno mesto, slišati je bilo posamezne snope glasov in rahle kosmiče pesmi, tu, poleg mene pa je temno žarelo pokopališče odvečne slave: eno od grobišč evropske vojske, ki se je bojevala in odmirala brez žara in širšega političnega pregleda nad dogajanjem. Večina grobov (tudi slovenskih vojakov) je bila seveda popolnoma brez leska.

Odpel sem si zlatosinji križec z majhno ptico v sredini (bila naj bi podobna orlu, vendar je bila bližja sestradani kokoši) in začel sem si trgati našitke in gumbe. Bilo bi tudi smešno, ko bi ohranil stotniška znamenja, saj sta od čete, ki ni nikoli štela več kakor dvajset mož, ostala samo še dva.

* Poročilo s tem naslovom je 21. junija 1867 napisal mehiški prostovoljec France Kastelic. Poslal ga je v objavo ljubljanskim Novicam, ki so mu prejšnje dopise nasinile aprila in novembra 1865. Pričujočega besedila niso nikoli objavili. Prepisovalčeva prirediteljeva opomba.

Takrat je za mojim hrbtom zašumelo, kot če bi se zdramila kakšna žival. Ptič. Ni bil ptič. Ne orel ne kokoš. Bil je človek. Ni bil vojak, to sem takoj videl: tudi v temi sem razločil nekaj frtotavega, pernatega. Ženska? Kar je že bilo, je odskočilo in se začelo oddaljevati. Torej me niso zalotili, ampak sem jaz nekoga zalotil.

— Hej! sem poklical. Postava je obstala. Roka, ki je prej samodejno segla po sablji, je zdaj vstric z drugo vabila ubežnika nazaj. Prazne dlani.

— Hej, nič ti nočem. Premagalo ga je. Vračal se je. Tudi zato, ker je v grmovju pustil manjši zaboj. Privlekel ga je h globeli.

— Francisco! je vzkliknil. Bil je poglavar igralske družine, ki nam je še pred mesecem — v navzočnosti nadvojvode Maksimilijana, to se pravi, njegovega cesarskega veličanstva — predvajala odlomke iz Lope de Vega.

— Omeletas! Domislil sem se njegovega priimka, ker me je spominjal na neko znano jed.

— Tortillas! me je popravil. Bil je poln rutic in plahutastih ogrinjal. Prišel je pobirat odvržene medalje. Mar ima mož še kakšno upanje? Umetniki jasneje vidijo od vojakov.

— Mojbog, kje pa! se je zabaval. — Za gledališke rekvizite pa lahko še prav pridejo. Bil je vendarle jasnoviden: zdaj prihaja doba komedij in satir na račun premagancev. Po odrih širom po deželi bodo kolovratili smešni avstrijski, francoski in belgijski oficirji, ovešeni z vsemi mogočimi odlikovanji in našitki. Opotekali se bodo pod gorjačami temnopoltih herojev in s svojimi napudranimi obrazi sprožali valove smeha.

Skrinja je bila polna. Tortillas je prijel za ročaj. — Santa Teresita! je vzdihnil, — težko je. Sklonil sem se in pobral »veliki guadelupski križ«, ki ga je bil mož prezrl. Kakšno veselje smo imeli nekoč s temi kolajnami, zdaj pa v prahu! Vrgel sem ga na kup, med druge zvezdice in verižice, gumbе in epolete. — Pomagam vam, saj tako nimam pametnejšega opravila ta hip!

— Te usluge ti nikoli ne pozabim! je rekel kralj glumačev, čeprav ni mogel skriti drobnega ironičnega nasmeška ob pogledu na mojo oguljeno uniformo. Tega mu nisem mogel zameriti, saj je bila razlika med sedanjim Franciscom in nekdanjim stotnikom Francetom Kastelcem zares velikanska. Opazil sem tudi, da me je začel tikati, toda to sem mu oprostil tisti hip, ko me je brez težav spravil mimo »sovražnih« straž in prav v osrčje juarističnega taborišča. *Guerilleros* so spali ali pa glasno proslavljali svojo zmago. Ko sva tovor prinesla do gledališkega šotora, se nisem hotel pretirano bratiti z igralci in igralkami: legel sem in zaspal z občutkom varnosti kot že dolgo ne. Res sem zjutraj našel ob sebi prazno čutaro, v kateri sem tako rekoč v zdravilne namene hranil agavovo žganje (*pulque*), toda nihče mi ni hotel nič žalega. Kako prijazno ljudstvo so Mehičani (pri tem imam v mislih za naše pojme nekoliko pritlikave Indijance), so se mogli prepričati tudi nekateri drugi moji sobojevniki: kar nekaj deset sem jih opazil — seveda brez vojaških oznak — v njihovi družbi, vesele, pijane in pojoče. Te zadnje dni so prestopali k revolucionarjem celi oddelki Maksimilijanove vojske: vodi, čete in polki.

Seveda sem svoje bivanje pod pokroviteljstvom širokosrčnega Tortillas in v okrilju mehiške Talije imel za začasno zadevo. Čakal sem, da se bojišče nekoliko umiri. Toda presenetili so me novi obrati v političnem vrtincu mehiške revolucije. Za zajtrk sem dobil rahlo surovo tortillo: kuharju se je mudilo s pripravo neke posebne jedi, ki je dišala po mesu. Sklepal sem, da je iguana, ki je nikoli nisem maral, ker me je preveč spominjala na močerade: tako da naročniku nisem prav nič zavidal. Ker sem videl direktorja komedijantske družbe, kako grizlja enako jed, ki sem je bil deležen tudi sam in ki mi jo je pomagal prebaviti spomin na majevsko kulturo, ki jo je bila že davno spravila na jedilnik Srednje Amerike, me je začela identiteta posebnega gosta živo zanimati. Uganka se je razrešila čez uro ali dve: iz šotora glavne igralka (kasneje sem zvedel, da je bila Tortillasova zakonita soproga) se je prišel pretegovat razpet in razkuštran gverilski vojskovodja. Ošnil nas je z zaničljivim pogledom, ko pa je zagledal Tortillas, se je zmedel. Izginil je nazaj v šotor, od tam pa je prinesel debel in imenitno skovan ključ. S kretnjo, ki ji ni manjkalo nadutosti in ceremonialnosti, ga je izročil mojemu igralskemu prijatelju, nato pa je segel po sveži pečenki.

— In kaj naj to pomeni? se je delal nevednega Tortillas.

»He, je kratko odgovoril častnik in jedel naprej.

— Katera vrata odpira? je hotel vedeti vodja igralske skupine.

Častnik mu je namenil daljši, pomenljiv pogled. Nato je v dialektu, ki mu nisem povsem sledil (ni pa bil kastiljski), zdrdral neko pesniško besedilo, ki je — toliko sem pač razumel — govorilo o odpiranju in zaklepanju srca, o ljubezni do človeka in revolucije, o roki, ki umiva roko, o gledališki umetnosti in njenih zakladih. Skombiniral sem, da gre za ključ mestnega gledališča in za ključ do srca glavne igralka, señore Agnese. Šlo je, skratka, za nekakšno izmenjavo.

— Vendar, je odgovarjal moj požrtvovalni gledališki mojster, — Teatro Itúrbide vendar že ima direktorja.

Vojskovodja, ki kljub mladosti ni mogel biti manj od polkovnika (v revolucijah namreč napredovanja niso ravno polževa — to velja seveda tudi za druge javne naslove!), je bil zaposlen z jedačo, zato je v odgovor svojemu partnerju samo zamahnil.

— Znameniti režiser Herr Reinhardt, je novi gospodar gledališke ključavnice pojasnil meni, češ, tvoj človek!

— Ukaz revolucionarnega poveljstva! je rekel polkovnik, ko je pogoltnil iguanin rep.

— Ali to pomeni, da smem s seboj v Itúrbide vzeti celo igralsko družino?

— To je čisto tvoja stvar, je odvrnil siti polkovnik, — ti imaš zdaj komando.

Tortillas se je malo sprehodil, medtem pa gledal v sonce skozi umetelno kovano (prava filigranska umetnina) uho ključa.

— Toda, je rekel z glasom in obrazom, ki ju je uporabljal pri vlogi kakšnega samostanskega ključarja, — jaz sem samo ubog diletant... in

če bomo najeli nove igralce, bomo morali odpustiti nekaj starih. Polkovnik je pokimal in ponovil: — Nekaj starih . . . odpustiti . . .

Sledilo je daljše slovo v šotoru (zunaj obzorja naših pogledov) in krajše slovo pred njim. — Torej, je po odhodu gospodarjevega gospodarja stvarno rekel moj patron, — čaka nas delo. Ti, se je obrnil k meni, — lahko prevzameš . . . »tehnično-operativni sektor«: kulise, vstopnice, garderobo, rekvizite . . .

Imenoval me je za nadzornika in pomočnika mizarjev, krojačev in šivilj, za biljeterja in čistilca Teatro Itúrbide v Queretaru. Svoji prvi nalogi sem bil kos brez posebnih težav, ker sem bil posla že vaje: poskrbeti sem moral za zaboj cesarskih kolajn. S pooblastilom revolucionarne armade sem rekviriral konjsko vprego, ki je nekaj dni nazaj pripadala cesarski vojski: z njo so se namenili moji bivši tovariši odpeljati v Veracruz. Zmerjali so me z izdajalcem, neki Ljubljčan pa je celo kričal za mano, da sem Črtomir. Bil je seveda eden tistih, ki so se pravočasno znebili Maksimilijanovih odlikovanj. Nobene slabe vesti nisem imel.

Ko smo se utaborili v gledališču (naše življenje v njem je bilo res podobno taborjenju — pač *signum temporis* — če smo že odpuščali ljudi, ki so služili staremu režimu, pač nismo mogli odpustiti svojega konjarja ali kuharja, tadva pa sta se še naprej vedla po starem, klateško) . . . ko smo se torej ustalili na novem naslovu, se je Tortillasov izbor glede »tehnično-operativnega sektorja« pokazal kot prav posrečen: večji del gledališkega osebja (ki smo ga obdržali) je govoril predvsem nemško. Bil sem zares pravi mož za ukazovanje godbenikom in scenografu, lasuljarkam in garderoberkam; dečkom pa, ki v odmorih spreminjajo prizorišče in odnašajo odrske potrebščine — ti so žlobudrali v nekem svojem jeziku — pa tako ni bilo treba na dolgo in široko razlagati. Zaušnica je pomenila »hitreje«, brca v zadnjico pa »narobe«.

Moja pomembna naloga je bila skrbeti za zadostno število stalnih ploskalcev, ki so na dano znamenje in ob pravem trenutku navdušeno aplavdirali nastopajočim. To, da je bilo odpuščenih toliko starih nameščencev, me je v začetku še kar prizadelo. Najprej je odšel Herr Reinhardt, ki ni sprva ničesar razumel. Prevedel sem mu Tortillasovo odločitev v nemščino: za kaj gre, in zakaj gre on. Nekaterim sem mogel pomagati tako, da sem jih nastavil (dobili so po pezos ali dva na predstavo) kot gledalce, vendar so bili obupani, čeprav so seveda razumeli, da je občinstvo nepogrešljiv in tako rekoč dejaven del gledališke predstave.

Približal se je torej usodni 12. junij (1867), ko je bilo treba v Itúrbidu odigrati tragedijo, kakršne v tem gledališču še ni bilo na sporedu. S to igro, tako nas je poučil mladi polkovnik, ki je bil sploh reden obiskovalec našega gledališča, predvsem pa garderobe señore Agnese, naj bi pokazali, kako mehiško ljudstvo zaničuje evropskega okupatorja in samozvanca. Hkrati pa naj bi — polkovnik se je že spet začel izražati pesniško — to storili »v rokavicah«. Opazil sem, da si je mož v dneh po zmagi oskrbel elegantne rokavice iz kozjega usnja!

— Kako v rokavicah? je vprašal Tortillas.

— Revolucija, je tehtno rekel polkovnik (jaz sem ga v vsakdanjem pogovoru imenoval Iguana), — je delo bosonogih množic, toda na oder bodo stopile v lakiranih škornjih.

— Množice? Je zanimalo Tortillasa, mene pa, ali je treba nabaviti rokavice ali škornje, in koliko parov.

— Ljudsko zaničevanje, se je izmaknil Iguana, — mora biti uokvirjeno v tradicionalne meščanske institucije in pravila: gre za dokaz o kulturnosti naše revolucionarne preobrazbe.

Igra se je imenovala Sojenje Maksimilijanu in gledališki ravnatelj mi je ponosno sporočil, da bo v njej nastopil celo sam polkovnik.

— Toda, señor Palačinkas, sem rekel, — polkovnik Iguana vendar ni igralec. Grdo me je gledal. — Moje ime, Francisco, je Tortillas, polkovnik pa se piše Palacios . . . no, in kar se tiče polkovnikovega igranja . . . Ta del stavka mu je povzročil težavo. — Kar se tiče igralcev in igranja . . . to bi vam težko razložil . . . Začel se je zapletati v »revolucionarne novice«, v »zedinjenje gledališča z življenjem«, v »veliko čast« in podobne neumnosti, nazadnje pa je odrezal: — Od kod pa vam znanje dramaturgije?

Zamislil sem se, vendar sem začel razumeti. Pred nekaj dnevi sem imel opraviti nekaj »tehnično-operativnega« v ravnateljevi garderobi: treba je bilo zamenjati zrcalo, ki ga je razbil v svoji klateški frustriranosti s steklenico tequile, in popraviti vrata, skozi katera so vdrli razposajeni igralci z zahtevo, da morajo nemudoma zapustiti zatohlo gledališko hišo in se odpraviti na potovanje po deželi, kjer jih čakajo žene, ljubice, otroci in podobne mikavnosti.

— Res mi je žal, da nisem več vagabund, je ob tej priliki razlagal Tortillas, medtem ko ga je vdano poslušal dramski avtor, ki je v gledališče prinesel neko svoje besedilo — s ponudbo, naj bi ga čimprej uprizorili. — Potepuštvo ima svoje slabe strani, posebej če je vreme zanič, toda ravnateljjevanje . . . Zvrnil je poln kozarec tekočine prazne barve. — Ni, je rekel, — ni, pa je!

— No, je nadaljeval za ušesa upajočega dramatika, — smisel modernega . . . revolucionarnega gledališča je v tem, da se po možnosti zamaje . . . ne zamaje, to je premalo! Ob tem se je zamajal tudi sam. — Da se podre, izbriše . . . Kako se je razburil! — Uniči, razčefuka . . . Ste me razumeli? Razče . . . razmaže, spešta, Santa Teresita . . . ste me razumeli . . . da zgine, zbledi in se razkroji meja med zunanjo resničnostjo in umetnostjo, to se pravi, med igralci in gledalci, med odrom in avditorijem, dobri moj bog!

— Vaše metafore so . . . Spet je segel po kozarcu žganja, — vaše metafore so napačne! Nič nimam zoper snov, velika snov, krasna snov, toda ni za revolucionarno gledališče! Odlična drama, toda slabo napisana! Pomagajte mi, señor Disgracias (tako se je imenoval tisti pisatelj), — napišite na novo, vendar brez teh metafor!

— Ne razumem vas dobro, je rekel Disgracias.

— Hudiča me ne razumete, nočete me razumeti, mati božja! Stvar je načelna in daljnosežna. Gre za jezikovno vprašanje, ki pa seveda ni samo jezikovno. Veste, kaj je metafora?

— M-da, je rekel Disgracias.

— Metafora je najbolj nedemokratična in svinjska stvar na svetu, je rekel direktor. Pogledal se je v novem zrcalu, si popravil lase in nadaljeval. Metafore predmet pogovora vedno zapeljejo nekam vstran, stran od bistva stvari, ste me razumeli? To so pravzaprav enačbe, ne?

— Enačbe?

— Enačbe, kajpada! Vendar napačne. Veljajo samo v eno smer. Od leve proti desni. Takole, vidite! Desnico je nastavil v bližino pisateljevega lica, levico pa na drugo stran, nato je zamahnil, od leve proti desni, da je počilo. Dramatik se je ustrašil. — Recimo, je nadaljeval Tortillas, ki je bil zdaj videti, kot da vse življenje ni bil nič drugega kakor gledališki direktor, — recimo, da rečete »ta človek je zvest kakor pes«. V kotu se je zbudil gledališki pes Bartolomeo; valjal se je na tleh poleg zaprašenih hlač in lasulj. Kosmatinec, ki je bil zvest vsakemu gospodarju. Menda ga je bil Herr Reinhardt podedoval od svojega predhodnika, nato pa ga je pustil novemu ravnatelju, s čimer se je žival očitno strinjala.

— Vidite, je nadaljeval s svojo teorijo metafore Tortillas, — ta vaša metafora . . .

— Moja?

— No, saj je vseeno . . . Bartolomeo je začel grizljati že stokrat obglodano kost. — Vseeno. Ta metafora pa mi ne pusti, da bi jo povedal v drugo smer. Spet je razširil roke in plosknil z desnico po levici. Vse, kar lahko rečeš, je, da je ta človek zvest kot pes. To je vse. Ne moreš pa recimo reči: »ta pes je zvest kot človek«. E, vidite. Ne moreš! Zajel je sapo in spet nazdravil avtorju, ki ni ničesar pil. — Vzemite drug primer: »plašen ko zajec« ali »počasen ko polž«. Kako plašen je pa zajec, kako počasen je pa polž? Ne vidite, da se vaš svet neha pri polžih in zajcih? Polž in zajec sta vaša bogova. Onadva se ne moreta primerjati z ničimer. — Počasen ko polž, je ponovil Disgracias, — ne spominjam se, da bi bil uporabil takšno metaforo.

— Saj je niste, toda prav lahko bi jo. Nikakor pa ne bi mogli uporabiti metafore: »življenje je ko teater«, kajti to je posebna metafora . . .

— Že . . .

— Nič že. Življenje je ko teater, teater je ko življenje. Pišite take metafore, dragi moj, to . . . to vam je smodnik!

V tem trenutku kot da se je Tortillas prvikrat zavedel moje navzočnosti v garderobi. In menda sem se jaz prvikrat zavedel, kdo je pravzaprav Tortillas. Človek, ki si je celo življenje želel biti gledališki direktor, ki bi vse storil za to, da bi postal gledališki direktor. Vse. Videl sem mu v možgane. Bili so možgani sadista, mučitelja. Toda bili so tudi možgani mojega rešitelja. Umaknil sem pogled. — Francisco, je z debelim jezikom rekel Tortillas, — daj, compaño, prinesi mi steklenico tequile.

— Samo trenutek, sem rekel potihem. Še nekaj zasukov z izvijačem in moje delo bo končano.

— Najboljše . . . najboljše so metafore . . . najboljše je, če jih ni, je na hitro sklenil Tortillas, jaz pa sem končal s pritrjevanjem ključavnice.

To sem takrat slišal in to sem zdaj postavil v zvezo z ravnateljevim predavanjem o »revolucionarnih novostih« in prednostih polkovnikovega nastopa v Sojenju Maksimilijanu.

Imel pa sem — dan pred premiero (gledališki ljudje me bojo razumeli, kajti le oni vedo, kaj pomeni dan pred premiero!) — kup zapletov in težav, zato je bil dialog med menoj in Tortillasom v zaodrju Teatro Itúrbide ne-
strpnejši, kot je bilo običajno. Kaj se je zgodilo? Dečki, ki prinašajo rekvizite, so tokrat prinesli iz mesta novico, da misli kup queretarske gospode bojkotirati predstavo.

— Naj kar bojkotirajo! je rekel Tortillas, — Bomo pripeljali vojake in njihove babe. Snel si je lasuljo, pod katero se je pri dopoldanski svetlobi odkrilo pravo gnezdo nesnage: razmršeni in mastni lasje so bili pomešani z drobtinami prhljaja in strjenimi pogačicami pudra in šminke. — Bojkotirati misli tudi glavni igralec, se je popraskal, da je letelo po sobi in bilo v snopu sonca videti kot vihar umazanije, ki vdira v gledališče.

— Polkovnik? Saj ste vendar rekli . . .

— Ne polkovnik, cesar!

— Kaj ste tudi cesarja hoteli angažirati za predstavo?

Ni mi odgovoril. Čohal se je in čohal, zraven pa kremžil.

— Tortillas, vi ste znoreli!

— Lahko bi nastopil jaz . . . je začel razmišljati na glas. — Končno . . . zakaj ne bi igral cesarja jaz? Se ti zdi, da bi šlo?

— To je prava burka! sem skoraj zakričal. To sem storil brez premisleka: vsa ta leta so pustila sledove.

— Tragedija, ne pa burka, je brž odgovoril direktor. Konec je zelo žalosten. Zadnje dejanje v celoti. Zelo žalostno. Tortillas me je pogledal z mešanico sočutja in groznje. — No, to ni naša stvar. Zadnje dejanje ne bo v gledališču. Nato je dodal, kot da se je pravkar zbudil: — Zelo moderen prijem. Zadnje dejanje bo na prostem, na Cerro de las Campanas. Zjutraj ob sončnem vzhodu.

Zamišljen sem zapustil direktorjevo garderobo. Za sabo sem slišal Tortillasov ukaz: — Pridi sem, Bartolomeo, ti bom nekaj povedal.

Zvečer je bila dvorana nabito polna. Cesarju Maksu so sodili v odsotnosti: tudi Tortillas se ni pojavil. Za odvetnike so izbrali najslabše igralce gledališča Itúrbide, povrhu vsega pa so bili še nekoliko okajeni. Bivšega cesarja so obtožili trinajstih kaznivih dejanj: bil je glavno orodje tuje intervencije; ogrozil je svobodo in neodvisnost Mehike in si uzurpiral njeno suverenost; bil je odgovoren za barbarski dekret iz oktobra leta 1865, zaradi katerega so poslali v smrt na stotine nedolžnih ljudi. Besedilo, ki so ga morali govoriti advokati, je bilo precej spretno sestavljeno (v njem sem prepoznal Tortillasovo pero), toda vsa retorika je bila zaman. Ljudje so se branilcem smejali, brž ko so odprli usta. Da bi bilo dramsko dogajanje zanimivejše, so trije od stotnikov, ki so igrali sodnike, glasovali za izgon iz dežele, drugi trije pa so zahtevali smrtno kazen. Odločilen je bil glas predsednika, mladega in elegantnega polkovnika v rokavicah iz kozjega

usnja. Cesarja in oba generala je obsodil na smrt z enako ravnodušnostjo, kot če bi bil priča, kako pogine bik med bikoborbo.

Ob zori 19. junija so na Cerro de las Campanas ustrelili s pravimi krogli Maksimilijana, Miramona in Mejio. Queretarska gledališka kritika je zakričala od navdušenja. Tenkočutna režija, prepričljiva igra, skrbno premišljena scenografija... res enkratno gledališko doživetje. V dnevniku Independencia je stalni kritik Decretinos posebej pohvalil trojico obsojencev: Maksimilijana in oba generala. Njihove vloge, je napisal, so bile naštudirane do poslednje podrobnosti.

O nesrečnem življenju Viktorja Katajnskega

F. Lainšček
Feri

V moji deželi
so otroke povijali čez oči.

Viktor Katajnski 1959—1980

*O nenavadni smrti njegovega
pijanega očeta*

Zjutraj in zvečer je navijalo uro; prepogibalo in maličilo jo je med koščenimi črnimi prsti, da ni bila nikoli, kakor so ponavadi ure na mizah, stenah ali v stolpu, ampak je bila zmeraj nekako čudno obrnjena, da ji nisi videl obraza, ali pa si jo ugledal med stekleničkami in škatlicami za zdravila in začimbe, le če si zlezal na stolček. Dogajalo se je celo, da je kljub temu nisi mogel uzreti, ampak tudi takrat si jo — hvala Bogu — še zmeraj lahko slišal. Zjutraj in zvečer, torej, je trkljalo s pločevinastim lončkom, v katerem so bili ponoči zobje, podnevi pa zobna ščetka, grgralo je postano vodo iz lončene skodelice na peči in škropilo iz obtolčenega lavorja, da se je Viki le poredkoma pravočasno umaknil v kot za vrati ali k metli pri štedilniku. Sicer pa je pokašljevalo, kvantalo, robantilo in trdo zadevalo ob stole, mizo, posteljo in bojda celo ob oboke in strop, kajti kuhinja je včasih prav nelagodno podrhtevala, da so žvenketala stekla in se je še petrolejka včasih pritajila. Tudi čez dan je bilo: kakor slutnja ali groznja se je precejalo v zadahu cenenega mila, vijolic iz stekleničke in